

fick låna dennes män till vittnen, hade börjat med angreppet på Skåne.» (Side 431). 1324 indtog Detlev Wulf (der var hjemmehørende i egnen om Hamburg) en fremtrædende plads blandt kongens riddere. Han døde imidlertid kort efter, og hans optræden var, som Mohlin skriver, kun en episode. Næste gang man finder tyskere i kongens omgivelser er imidlertid så sent som 3. maj 1326 – kun en måned før kongens afsættelse. Det forekommer derfor, som om modsætningerne mellem de to perioder og så her er trukket lovlig hårdt op. Mon ikke udviklingen er foregået mere jævnt end Mohlin tænker sig, og mon ikke Kristoffers indblanding i nordtyske forhold med deraf følgende økonomiske vanskeligheder, har været mere katastrofal for Kristoffer end Knud Porses angreb på Skåne?

Når disse indvendinger er anført, må det også nævnes, at Mohlins værker på en lang række punkter giver os øget viden om dansk historie i begyndelsen af 1300-tallet. Der er især grund til at fremhæve en udmærket redegørelse for Erik Menveds bortforleninger og bortpantninger, for Kristoffers privilegiepolitik og for statsfinansernes opbygning og skatternes størrelse fra Valdemar Sejrs tid og fremover. Forfatteren giver mange grundige og skarpsindige tolkninger, og han har først og sidst fremdraget et så uhyre kildestof, at bogen er en guldgrube for enhver, der arbejder med tidens historie, enten man kan slutte sig til forfatterens hovedsynspunkter eller ej.

Knud Prange

Den danske Kirkes Historie. Under redaktion af Hal Koch og Bjørn Kornerup (†). IV: Bjørn Kornerup: Det lærde Tidsrum 1536-1679. Urban Schrøder: Enevældens første Aar 1670-1700. (Gyldendal, 1959). 443 s.

Den store danske kirkehistorie, indledt for ti år siden med Hal Kochs

skildring af den ældre middelalder (anmeldt Jyske Samlinger I, s. 236 f.), omfatter nu fem af de otte bind, der er bebudet. Hermed er det attende og nittende århundrede behandlet (anmeldt Jy. Saml. III, s. 199 ff og IV s. 325), og dertil er føjet det sidst udkomne bind omhandlende tiden efter reformationen indtil år 1700. Efter planen skulle dr. Bjørn Kornerup have skrevet hele bindet, men døden afbrød hans arbejde i november 1957. Han nåede ikke at få tiden mellem 1670 og 1700 med i sin fremstilling, og Hal Koch bad derefter sognepræst Urban Schrøder i Varnæs afslutte bindet.

Det er naturligvis et tab, at bindet derved ikke er blevet en helhed, men læserne vil sikkert uden undtagelse påskønne, at Schrøder – som han selv udtrykker det i sit forord – »i Stedet for at forsøge at forsyne en meget dygtig Forskers Arbejde med en ikke saa dygtig »Hale« – har ydet et helt selvstændigt arbejde. Hans skildring, der må være blevet til inden for en meget kort frist, er så frisk og levende, at man gerne kunne have undt ham hele bindet. Han er en usædvanlig veloplagt historiefortæller, der har lettere ved at fængsle læseren end den videnskabeligt tungt-udrustede forgænger.

Dette må ikke forstås således, at dr. Kornerups fremstilling ikke hæver sig, – det gør den ved sin grundighed og klarhed, og man kan ikke andet end blive vemodig stemt ved tanken på det tab, dansk historieforskning har lidt ved dr. Kornerups alt for tidlige død. Man mærker, at denne vor lærdeste kirkehistoriker følte sig hjemme i det lærde tidsrum og forstod dets mennesker og problemer. Man påskønner, at han ikke – som Arup i sin Danmarkshistorie – bestandig snakker med selv, når tankegang og handlemåde opfordrer dertil. At Hans Poulsen Resen, den store hovedskikkelse i Ortodoksiens tidsalder, vurderes højere her end hos

Arup, er dog umiskendeligt. I det hele træder personerne i Kornerups fremstilling ikke frem i stærkt relief, men holdes i ave inden for det system, som omspændte dem. Kapitelinddelingen sker ikke efter hovedpersonerne, skønt det er skikkelser af format som Peder Palladius, Niels Hemmingsen, Resen, Jesper Brochmand, men efter kriterier som »Luthersk Nyordning«, »Filippismens Magtperiode«, »Ortodoksiens Storhedstid« og »Encvældens Statskirke«.

Af og til bruger Kornerup dog vendingen: »Det gør et forstemmende indtryk...« Det gælder således s. 193 under omtalen af Kloster-Lasse, jesuiten Laurits Nielsen, der ville forsøge at føre Danmark tilbage til moderkirkens skød. Det forstemmende var, mener forfatteren, »den Mangel paa Virkelighedsforstaaelse«, den begavede Kloster-Lasse røbede ved for alvor at tro, at han kunne bevæge kong Christian IV og hans mænd til at svigte den lutherske religion. En og anden læser kunne dog måske i modsætning hertil mene, at det ikke er forstemmende at se en mand kæmpe for en ærlig overbevisning, men at det forstemmende ligger i, at mænd som Christian IV og Hans Poulsen Resen uden skrupler undertrykte trosfriheden – i Luthers navn. Det må dog retfærdigvis indrømmes, at Kornerup ikke er blind for tidens snæverhed, – s. 255 siger han således, at »et aandeligt Politisystems Spændetrøje kom til at omslutte de enkeltes Livsførelse«. Alligevel står det klart, at Kornerup ser på tiden med sympatisk forståelse: »Den Tidsalder, som man haanligt har affejet som Protestantismens »Middelalder«, ejede sine aandelige Værdier og var trods jernhaard Intolerance og vidtdreven Skolastik Rammen om et bevæget indre Liv.« (S. 224). Men selv om lyssiderne fremhæves og den alvorligste skyggeside – heksejagten – fortønes, virker det billede, som Kornerup tegner, brutalt nok. Afsættelser, fængs-

linger, udvisninger af anderledes tænkende var øvrighedens våben mod kætteri, ikke blot det katolske, også det »krypto-kalvinske« – et ord, der hos den tids rettroende har fået det til at løbe lige så koldt ned ad ryggen som betegnelsen »trotskister« hos de sande kommunister i vore dage.

I Urban Schrøders afsnit findes et lærerigt eksempel på den konflikt, der kunne opstå mellem rettroenheden og en anden af tidens strømninger, merkantilismen. S. 394 gøres der rede for kommercekollegiets forslag i 1672 om at åbne landet for kristne af andre konfessioner og for jøder, med den begrundelse, at »det fornemste og fast eneste Fundament til et Riges timelige Flor og Velstand bestaar i Mængden af Mennesker; og ... Religionens fri Øvelse jo er et kraftigt Middel til sligt at tilvejebringe«. Men over for dette argument hævder biskop Wandal, at ingen bør foretrække en timelig, jordisk fordel for et himmelsk og evigt Gode!

Det nye bind af kirkehistorien står i det hele på højde med de foregående. Sammenhængen med den almindelige samfundsudvikling er dog ikke så stærkt understreget som i de bind, der er skrevet af P.G. Lindhardt og Hal Koch. Og billedstoffet, der er skønsomt redigeret af den unge historiker Poul Koch, supplerer fremstillingen på et område, der er ladt i stikken af forfatterne: Kirkerummet.

Roar Skovmand.

Georg Nørregård: Efterkrigsår i dansk udenrigspolitik 1815–1824. (Gyldendal, 1960). 207 s.

Dr. Georg Nørregård er at finde blandt de ikke talrige danske historikere, der får noget fra hånden i bogform. Regelmæssigt med seks års mellemrum har han udgivet »Danmark og Wienerkongressen 1814–1815« (1948), »Freden i Kiel 1814« (1954)